

ТЕЗИ

УДК 316.648.4

Белкіна Аліна,

студентка V курсу філософського факультету, соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, співробітник Харківського центру гендерних досліджень, м. Харків

ВІЗУАЛЬНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАСКУЛІННОСТІ

Актуальність цього дослідження можна аргументувати такими тезами: а) розвиток чоловічих досліджень пов'язаний із становленням культури постмодернізму, в якій трансформація маскулінності розглядається не як соціокультурна девіація, а як один із варіантів “нормального” розвитку соціокультурної сфери; б) все більше з'являється візуальних репрезентацій андрогінних образів, і це пов'язано з тим, що суспільство стало нав'язувати сучасному чоловікові якості, які традиційно вважалися жіночими.

Ключові слова: *візуальні репрезентації, маскулінність, трансформація маскулінності.*

Belkina A. Visual representation of transformation of masculinity

The main ideas of this study are: a) the development of male research associated with the formation of postmodern culture in which the transformation of masculinity is not seen as sociocultural deviation, but as one of the following “normal” development of socio-cultural sphere. b) It appears more visual representations androgyny's images, and this is due to the fact that society has imposed as modern men, which are traditionally considered feminine.

Keywords: *visual representation, masculinity, masculinity transformation.*

Маскулінність як предмет наукового аналізу – явище в соціальних науках відносно нове.

Існує дві основні концепції маскулінності в сучасних соціологічних науках: есенціалістська та соціально-конструктивістська. Есенціалістський підхід визначає маскулінність як похідну від біологічних відмінностей між чоловіком і жінкою. Маскулінність у межах цього підходу розуміється як сукупність фізичних якостей, моральних норм і поведінкових особливостей, які властиві чоловікам від народження. Ця концепція піддавалася суворій критиці в результаті розвитку порівняльних досліджень гендерних систем суспільства, які відрізняються за економічними і культурними параметрами.

Згідно з соціально-конструктивістським підходом, маскулінність конструюється як суспільством у цілому, так і кожною окремою людиною чоловічої статі. Конструкт маскулінності, який існує в тому чи іншому суспільстві, є похідним від гендерної ідеології суспільства і сформований під впливом традиційних поглядів на чоловічу роль, сучасних економічних реалій та соціокультурної ситуації.

Найчастіше трансформація чоловічого гендерного конструкту, трансформація чоловічої ідентичності пов'язана зі спробою жінок зрівняти свої права з чоловіками, отримати незалежність у всіх сферах суспільного і сімейного життя, право обирати і бути обраними. Сьогодні жінки нарівні з чоловіками займають керівні посади в уряді, у керівних структурах влади, в силових відомствах, у професійному спорті, полюванні, тобто жінки вторглися в “чоловічі” сфери діяльності, у зв'язку з чим істотно знизився статус чоловіків у суспільстві.

Таким чином, можна говорити про кризу мужності і трансформації образу чоловіка в сучасній культурі.

“Метросексуальність” – маркуючий феномен сучасної культури, який чітко ілюструє трансформації чоловічих образів. Метросексуал – неологізм для позначення сучасних чоловіків будь-якої сексуальної орієнтації, які надають великого значення своїй зовнішності (фізична форма, одяг, аксесуари) і, відповідно, витрачають багато часу і грошей на вдосконалення свого зовнішнього вигляду і способу життя.

Метросексуальність пов'язана з низкою чинників, серед яких розмивання соціальних ролей і процвітаюча культура споживання. Метросексуал не приховує і не соромиться чутливої частини своєї натури та не прагне підкреслювати свою мужність через заперечення традиційно жіночих рис характеру, тобто його сутність, яку класична маскуліність завжди хоче приховати.

Розвиток культури метросексуалів викликав поширення в сучасній суспільній свідомості образу “ретросексуал”. Свій протест проти метросексуалів ретросексуали висловили в маніфесті, в якому вони переконують представників сильної статі в необхідності бути справжніми чоловіками. Ретросексуали зараховують собі такі характеристики, як цинічність, грубість, дотепність.

Інший термін представляє нову чоловічу сутність – юберсексуал (з німецької – “вище”, “згори”) – щось середнє між метросексуалом і ретросексуалом. Менш вишуканий у моді, він одягається у те, що йому подобається. Стежить за своєю зовнішністю, але не доходить до крайнощів метросексуалів, обмежується мінімумом. З ретросексуалами він ділить пристрасі до футболу, до автомобілів і т. ін.

Розглянувши сучасні інтерпретації чоловічої сутності, доречно звернути увагу на такі моменти. По-перше, емансипація в сучасній культурі призвела до того, що жінки “зайшли” на територію чоловіків, а чоловіки, своєю чергою, на територію жінок, і послідовно її вивчають. Причому, якщо для людей шоу-бізнесу такі стандарти більшою мірою є грою, способом залучення уваги, то для метросексуалів і юберсексуалів такий стиль життя є шляхом самовираження.

По-друге, зберігається чіткий внутрішній зв'язок кожного з розглянутих видів чоловічої сутності з маскуліністю – її відкиданням, запереченням або, навпаки, відкритим декларуванням, як у випадку з образом ретросексуалу. І, нарешті, головні відмінності між статями, які протягом століть культивувалися суспільством, в XXI столітті поступово перестають грати вирішальну роль.

Гендерний лад у сучасному суспільстві змінюється, тому що відбувається постійна “ломка” традиційного розподілу соціальних функцій, відносин влади між чоловіками і жінками.

Зміна соціокультурної ролі чоловіка прямо пов'язана з тими вимогами, які пред'являє до нього жінка, оскільки від чоловіка

зараз потрібне виконання двох протилежних ролей: сильного, наполегливого, вольового, грубуватого і мужнього “мачо”, з одного боку, і м’якого, чуттєвого, витонченого, вихованого, інтелігентного партнера і друга – з іншого. Таким чином, сучасний чоловік має бути гармонійно розвиненим, самодостатнім другом і партнером. Але одночасно таке поєднання різнорідних начал і якостей створює умови для розвитку гендерного конфлікту.

Чоловічий гендерно-рольовий стрес проявляється в тих ситуаціях, коли чоловікові складно підтримувати стандарт чоловічої ролі або коли обставини вимагають від нього проявів жіночих моделей поведінки (турботи, співпереживання та ін.) Ці якості відсутні або заборонені чоловічою гендерною роллю. Це і є основною передумовою до різного роду трансформацій маскулінності.

Жіноча ідентичність також пройшла процес трансформації. Жінки все більше емансипуються, займаючи традиційно “чоловічі” соціальні ніші. Згодом, маскулінність коригується і знаходить цілком нове втілення. З’являються нові типажі – метросексуал, юберсексуал і ін. Нові (актуальні) образи маскулінності оформлюються стилістично – стають тиражованими в засобах масової інформації.

Дослідження маскулінності на основі візуальних образів дозволяють виділити причини трансформації статево-рольової системи в сучасному суспільстві. Аналіз візуальних образів дозволяє виявляти категоріальну структуру сприйняття візуальних об’єктів, залежності результату сприйняття від візуальної структури зображення.

При аналізі гендерних репрезентацій досить важливою є технологія створення образів, тобто яким чином, за допомогою яких дискурсивних засобів виробляються зразки, які стають нормативними. Зокрема, глянцеві журнали є трансляторами гендерної культури суспільства, репрезентуючи актуальні маскулінні та фемінні образи, стратегії поведінки і моделі взаємин між статями. Також ЗМІ конструюють нові типи “мужності” і “жіночності”.

Обґрунтування нових типів мужності та жіночності сприяють більш ефективному конструюванню соціальної реальності за допомогою виробництва і розповсюдження візуальних знаків.

Історія візуальних інтерпретацій чоловічого тіла показує, що зміна образів чоловічого тіла нерозривно пов’язана з трансформаціями

загального уявлення про маскуліність. Але, так звані канони маскуліності не змінюють один одного, а співіснують. Чим складніша культура, тим більше вона допускає нормативних варіацій та індивідуально-групових відмінностей, які особливо помітні на рівні повсякденного життя, наприклад, відображені в масовій культурі, у ЗМІ.

Різко розширилися межі дозволеного у сфері художньої репрезентації маскуліності в культурі. Колосальний вплив на формування нормативного образу мужності надає візуальна репрезентація.

Сисок використаної літератури:

1. Берд Ш. Теоретизуя маскуліності: современные тенденции в социальных науках // Наслаждение быть мужчиной: западные теории маскуліності и постсоветские практики / под ред. Шерон Берд и Сергея Жеребкина. – СПб. : Алетей, 2008. – 296 с. – (серия “Гендерные исследования”).

2. Гилмор Д. Загадка мужественности / Гилмор Д. // Введение в гендерные исследования. Часть II. Хрестоматия. – СПб. : Алетей, ХЦГИ, 2001. – С. 880-904.

3. Кон И. С. Меняющиеся мужчины в изменяющемся мире. – М.: Время, 2009. – 496 с.

4. Кон И. С. Мужское тело как эротический объект // О муже(N)ственности: Сборник статей / Сост. С. Ушакин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 702 с.

5. Коннел Р. Маскуліності и глобализация / Коннел Р. // Введение в гендерные исследования. – Часть II : Хрестоматия. – СПб. : Алетей, ХЦГИ, 2001. – С. 851-879.